ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн.

№ 58 (16009) ● 1998 чылдың июнь 11, четверг ★ Ат салган шагы 23.30 ☆ Садар өртээ 1 рубль 50 көпеек.

Солун болгаш номчукчу

ЧАГААНЫҢ АРТЫНДА—КИЖИ

Чайның баштайгы чылыг, эки хүннериниң бирээзинде «Шын» солун барык чеди муң хире чагыкчыларының өг-бүлелеринге чедип, бодунуң амыдыралче, чуртта байдалче көрүжүн, саналын, бодалын үлежир.

Чыл эгезинден тура солуннуң почтазынга беш чүс алдан чеди чагаа келген. «Шынның» арыннарынга кандыг-кандыг материалдар үнүп турарын, ажылывыстың ниити байдалын номчукчулар ынаныштыг өннүктер дег, кичээнгейлиг, шыңгыызы-биле хайгаарап турар. Ол ындыг болур ужурлуг-даа, чүге дизе солуннуң ажыл-херээн сонуургап, аңаа ынак, ону бистиң ниити херээвис деп санап чоруур идепкейлиг бижикчилеривис арбын.

Келген чагаа бүрүзүн бүрүткээш, килдистерге апарып бээр. Чаңгыс-даа чагаа номчуттунмайн барбас дээрзин база катап сагындырайн. Редакцияже чагаа бижип чорукган автор ооң үнүп кээрин четтикпейн манаар, ынаныр. Саат чокка парлаттына бээр материалдардан аңгыда, чырыкче үнмейн, архивтеттине бээр чагаалар турар. Чагаа допчулалының бөгүнгү үндүрүлгезинде ооң чылдагаанна-

(Эгези. Уланчызы 4-кү арынында).

«ЧАГЫДЫЛГА—98»

«Шын» солун чеден ажыг чыл дургузунда чоннуң идегелдиг өңнүү, башкызы, сүмелекчизи болуп келген.

Ниити акшаландырыышкын айтырыы чеже-даа берге болза, өг-бүлелер ынак солунун бир, үш айлап-даа тургаш чагыдып ап турарынга өөрүп, аңаа бүзүрели дээш чоргаарланыр бис.

«Шын» солуннуң номчуштуг, чончу болуп турарының көскү бадыткалы мурнуку чылдарда чагыдылга тиражы чүгле 4000-га турганындан 7000 ажыг кылдыр өскени болур. Чагыдылга уламчылап турар.

А ИЙИГИ ЧАРТЫК ЧЫЛДЫҢ ЧАГЫДЫЛГАЗЫ ИЮНЬ 20-ДЕ ТӨНЕР ДЭЭРЗИН УТПАҢАР.

Семинар

КУЛАКТААШТАРЫ БЕЗИН БОТТАРЫНЫЫ

Конрад Аденауэр аттыг Фондунуң (ГФР) Россияда чорудуп турар ажыл-ижинге кижилерниң хамаарылгазы янзы-бүрү. Чамдыктары ону чүүлдүгзүнүп, деткип турда, бир өскелери олче хыйыр-кылчаң көргүлээрлер.

Сөөлүндээлериниң бодалы-биле алырга, Россия биле Германияның хоойлужудулгалары аңгы, бот-боттарынга дөмейлешпес чүве болганда, Барыын чүктүң арга-дуржулгазын биске чеже-даа сыгаза, ол маңаа ажыглаттынып, ижигип шыдавас. Ындыг болганда хей черге шуудеп, улус дүвүреткен ажыы бар бе деп ындыглар чигзинип турарлар.

Ук Фондунуң төлээлери — билдингир экономистер бөлүү бо чылдың июнь 25—26 хүннеринде Тываның найысылалынга «Экономиктиг политика болгаш регионалдыг экономикага деткимче» деп темалыг семинарны кожууннарның болгаш Кызыл, Ак-Довурак хоорайларның чагырга даргаларының, оларның бирги оралакчыларының төлээлекчилерниң тус чер Хуралдарының секретарьларының киржилгези-биле эрттирер. Бо болза Конрад Аденауэр аттыг Фондунуң бистиң республикада ийи дугаар ажыл-хемчээ-дир. Айтырыгның теоретиктиг болгаш практиктиг талаларын хаара тудкан дискуссия, арга-дуржулга солчулгазы хевирлиг эртер семинарның кол сорулгазы — Тыва Республикага экономиктиг политиканың боттандырылгазынга ГФР-ниң арга-дуржулгазын өөренип көөрү болгаш ажыглаары.

Болуп эртер хемчегниң чорудулгазынга Тываның Чазаа чаңгыс көпей безин үндүрбес, хамык чарыгдаларны болгаш шүүделдерни немец тала бодунга хүлээнип алган. Ол хамаанчок илеткелдерниң очулгазын чорудар 80 кулактаашты безин боттары эккээрлер.

А. АЛАШ.

Хүннүң МЕДЭЭЛЕРИ

ШАГААН-АРЫГГА ДУГАН ТУРАР БЕ?

Чырыткылыг 14-кү Далай-ламаның Россияда төлээзи геше Джампа Тинлей чоокта чаа Тывага кээп чораан, республиканың аңгы-аңгы булуңнарынга чурттакчы чон-биле ужуражылгаларны эрттиргилээн.

Улуг-Хем кожууннуң төвү Шагаан-Арыг хоорайга болган ужуражылга үезинде, республикада улуг хоорайларның бирээзи, ам артында кожууң төвүнде, чүдүкчүлерниң барыпкы дег чаңгыс борбак дуганы-даа чок болуп турарының дугайында айтырыг чидии-биле тургустунуп келген.

Ужуражылгага киржип кээп чораан кожуун чагыргазының чаа соңгуткан даргазы В. Пюрюна бо айтырыгга хамаарыштыр чүве чугаалааш, кожууннуң сарыг-шажын ниитилелинге дуган кылыры-биле хоорай иштинде садыгның тудуун берген, тудуг ажылдарынга хереглеттинер чарыгдалдарны дуглажырып кожуун чагыргазының мурнундан хүлээнген.

ФРАКЦИЯНЫ ТУРГУЗАР

Бо чылдың июнь 8-те Кызылга «Солидарность-Демнежилге» соңгулда блогунуң хуралы болуп эрткен.

Аңаа ук блокче бактаап кирип турар янзы-бүрү партияларның, шимчээшкиннерниң, ниитилелдерниң удуртукчулары болгаш ТР-ниң Дээди Хуралының чамдык депутаттары киришкен. Соңгулда блогунуң даргазы, депутат Владимир Орус-оол «Солидарность-демнежилгениң» кылып чоруткан болгаш амгы хүннерде кылып турар ажыл-херектериниң база блоктуң парламент ажылынга киржилгезиниң талазы-биле программазының төлевилелиниң дугайында дыңнадыгны кылган. Чыылганнар хүн айтырыынга хамаарыштыр санал-оналдарын солушкан.

Түңнелинде программаны чедир ажылдап кылыр талазы-биле ажылчын бөлүктү тургускан болгаш Дээди Хуралга «Солидарность-Демнежилге» блогунуң фракциязын тургузарын дугурушкан.

Бистиң корр.

Чаңгыс аай хеп

ДУГУРЖУЛГАНЫ БЕЛЕТКЕП ЭГЕЛЕЙ БЕРГЕН

1998 чылдың сентябрь 1-ден эгелеп ниити билиг школаларының өөреникчилери болгаш профессионал өөредилге черлериниң сургуулдары чаңгыс аай хептиг кичээлдеп эгелээриниң дугайында дужаал май 8-те үнген.

Бо өөредилге черлерин харыылап турар яамының ындыг шиитпирни хүлээп алганы чылдагааны чүдел дээрге, ол чурттакчы чоннуң орулгазының дифференциациязы-биле холбашкан болгаш өөреникчилерниң социал камгалалын болдурары-биле база хөй-хөй ада-иелерниң ук яамыже киирген дилег-билдириишкиннерин өөренип көргениниң түңнелинде ынчаңган. Бо дужаалды үндүрер бетинде школаларга өөреникчилерниң болгаш ада-иелерниң чаңгыс аай хепке хамаарыштыр удурланып азы чөпшээрежип турарын билип алыры-биле анкетаны долдурткан. Аңаа шупту 16096 кижи киришкен, ада-иелер, өөреникчилер катай. Чаңгыс аай школачы хеп дээш 13871 кижи бадылаан а удурланып турарларның саны чүгле 2977 кижи болган. Чурттуң аңгы-аңгы хоорайларының фабрикалары-биле школачы хеп даараар чагыглар дугуржулгазын Өөредилге яамызы кылыры-биле белеткенип эгелей берген.

Бижикчи шүгүмчүлеп тур

БАЗА КАТАП ДОҢУП КЫШТААР БЕ?

Кайы-даа совхозтарда сүт-бараан фермалары сандарап, баксыраан. Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының саанчыларын кижи көөрге, бидонда сүттү хоорайның почта, кожуун чагыргазының бажыңынга саткан турарын кижи бо-ла көөр. Бистиң Улуг-Хаяда ындыг эвес Саанчылардан сүт дугайында айтырарга, «инектер арган, бызааларын тотурбас» дээр. Бөдүүн, ажылчы кылып турар кижилерниң оозу-ла шын.

Мурнуку чылдарда силос, сиген, саваң-биле чемгерип кыштаар инектер хар чок, чылыг-даа кыш болган болза, арганындан өлүп, продукция бербейн келгени ол. Кыштаглаашкын база багай организастаттынган. Харын-даа Ийи-Талдан тудугжулар келгеш, эрги хаван кажаазын мунгаштап берген. Ийи-талчылар кээп дузалаваан болза, оон дора чутту бистиң совхоз көөр турган. Фермада чырык база чок, чүс хире инектерниң адаан Ийи-Талдан Владимир Ыдым биле Кыргыс Кара-кыс холбиле кыштадыр аштап, дажып келген.

Совхоз дирекциязы, оон специалистери инек фермазынче кошкак кичээнгей салып, ооң ажылдакчылары-биле чугаа кылбас, ажыл бар-даа болза хандырбас, ооң уржуундан ажылдап турар кижилерниң холу салдынчак, тура-соруу чок боордур. Совхоз директору Х. Х. Уштунаң ажылынга чогаадыкчы, тывыңгыр арганы дилеп, тыпайн турарындан бүгү-ле ажыл сандарап турар.

Совхозтуң чаа сүт-бараан фермазы, МТМ шуут уптеттинген. Чаа фермада ыяш-биле кылган бызаа кажаазын Койгун-Алаагынче кожуурери-биле бузуп каан. Ол хайыраан үлегерлиг кажааны үреп турары дыка хараадаңчыг. Совхозка ыяш дилдирер чер турган, ам оон орну арткан.

Эки хүннер эртип тур. Фермаже кым-даа сагыш салбаан, чүү-даа кылдынмаан, келир кыш садаар эвес, артып калган каш малывыс Койгун-Алаагында цементилеп каан кажаага база доңуп кыштаар бе?

Биче-оол **МОНГУН-ООЛ.**

Дүшкен дораан-на

Б. ЕЛЬЦИН-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГАГА

Дүүн, июнь 10-да, Тыва Республиканың Президентизи Ш. Ооржак Москваже ээлчеглиг сургакчылаашкынындан чедип келген. Аэропортка ону оралакчы-президент А. Мельников, экономика сайыды В. Оюн болгаш өскелер-даа уткаан. Бодунуң кылган ажыл-херектерин журналистерге кысказы-биле таныштырып тура, Президент мынчаар чугаалаан:

— Бо удаада Москвага элээн чугула ужуражылгаларга кириштим. Бир-ле дугаарында чүл дээрге, июнь 5-те Россия Федерациязының Президентизи Б. Н. Ельцин республикаларның удуртукчулары-биле ужурашкан. Аңаа Россияның экономиктиг, саң-хөө байдалын болгаш ниити Россия иштинде федерализмниң байдалын чугаалажып көрген. Бо айтырыглар талазы-биле илеткелдерни Президент Б. Ельцин, саң-хөө сайыды В. Христенко кылганнар. Оон алгаш көөрге, чуртта саң-хөө талазы-биле кончуг улуг кризис болган. Ынчангаш ону экижидери-биле чамдык чүүлдерни болган ужуражылгага дугуруштувус. Бирээде, федералдыг төп бодунуң ажылын экижидер, ийинде, федералдыг субъектилер-биле керээ чарар. Субъектилер боттарының шаа-биле бүдүрүлгени экижидер, орулгаларны көвүдедир, үндүрүг чыылдазын экижидер база чарыгдалдарны эвээжедир дээш ажылдаар апаар. Оон аңгыда келир чылын федералдыг чазак биле Россияның субъектилериниң аразында бюджет хамаарылгазының айтырыгларын эде көөрүн дугуруштувус.

Федерализм айтырыынга хамаарыштыр болган чугаага Россия иштинде республикаларның байдалын амдаа экижидер, конституцияларның аразында карышкак чүүлдерни эдип алырының айтырыгларын дарый көөр деп чугаалашкан. Борис Николаевич бодунуң илеткелиниң үезинде Тыва Республика бодунуң Конституциязын Россияның Конституциязы-биле аразында карышкак чүүлдерин эдип турар деп онзалап демдеглээн.

Акша-төгерик айтырыынга хамаарыштыр алырга, башкыларның, бюджет организацияларының шөлээ акшазын бо айның ийиги чартыында бээр кылдыр дугуржуп калдывыс. Оон аңгыда бир айның шалың акшазын база пенсия болгаш оон-даа өске айтырыгларны чугаалаптым.

Июнь 5-те, бо ужуражылганың эртип турар хүнүнде, кожавыс Красноярскиге А. Лебедь дүжүлгеге олуруп турган болгай, ынчангаш субъектилерниң удуртукчулары шупту Москвага келген бе деп айтырыгга Президент: «Хакасияны санаваска, шупту келген» деп харыыны берген.

Бистиң корр.

ДААРТА—Россия Федерациязының Күрүне бот-догуннаашкынының дугайында декларацияга ат салганының хүнү

БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИННЕРИ

КИЖИЛЕР ХОСТУГ ТЫНГАН

Июнь 12 — Россия Федерациязының күрүне бот-догуннаашкынының дугайында Декларация хүлээп алган күрүне байырлалының хүнү. Демократияже, ниитилелдиң чаартырынче база ооң политиктиг амыдыралынче орукка чугула үе-чада болган бо болуушкун эртkенден бээр сес чыл болган. Бистерге турскаалдыг хүн ыраап тудум Россияның база Тываның амыдыралынга ооң ужур-дузазы улам тода чоруттунуп орар. Россияның бот-догуннаашкыны дээш демисел, демократтарга удур күштерниң аптырыышкыны-даа турган. 1991 чылда Россияның база Тываның Конституциялары хүлээп алдынган. 1992 чылдың мартта федеративтиг керээ-федерацияның база оон субъектилериниң аразынга эргелеп-башкарылга база бүрүн эргелер айтырыгларын аңгылаарынга хамаарыштыр күрүнениң эрге-хоойлу чөпшээрежилгезинге ат салган. Бүгү республикаларга, ооң иштинде Тывага күрүне статузун быжыглаан. Оларда боттарының президент институду бар. Президентини федералдыг төп томуйлавайн турар, а чон боду соңгуп ап турар. Шупту республикалар боттары конституциялыг, туктуг, сүлделиг, ыдык ырлыг.

Бот догуннаашкынны чедип алганы реформаларны эгелээринге, культураны база угаан-бодалды сайзырадырынга идиг берген. Чүдүлгелиг кижилерни истеп-сүрери соксаан.

Тывага хөй-нийти чөпшээрежилгезиниң дугайында керээ хүлээп алдынган. Чоокта чаа Тыва Республиканың Чазааның хуралынга республиканың угаан-бодал, сагыш-сеткил сайзыралының концепциязын бадылаан. 1994 чылдың чайынында төөгүде бир дугаар бистиң республикага Күрүне Баштыңы—Россия Федерациязының Президентизи Б. Н. Ельцин келгеш чугула экономиктиг база социал айтырыгларны шиитпирлээринге дузалашкан. Кижилерниң шажын-чүдүлгеге эглип келгениниң херечи барымдаазы—1993 чылдың күзүнүнде Тыва Черде дириг Бурган 14-кү Далай-Ламаның келгени. Бо чылдың сентябрь айда Тывага катап кээрин Чырыткылыг Мындаагылар аазаан. Россияның хамаарышпас чоруун чарлаан Хүнден бээр эрткен чылдарда эвээш эвес частырыглар болган-даа болза, ниитизи-биле Россия тоталитарлыг езу-чурумнуң дужак-дарлалын дүжүр октаан деп болур. Кижилер хостуг тынган болгаш бодунуң салым-чолун боду шиитпирлээр эргени алган. Бистерге саң-хөө айтырыглары-биле холбашкан нарын айтырыглар тургустунуп кээр болбайн аан. Ол бодунуң оочурунда бүдүрүлгениң сайзыралындан хамаарылгалыг. Экономикага бодунуң туружун чайлавышаан политика үези эртип, Федерацияның экономика талазы-биле хамаарылга чок субъектилери бүрүн эгелерни алгаш «дээди» деңнелче үнүп турар үени көрүп тур бис. Бо угланыышкын-биле бистер шупту хөй ажылдаар ужурлуг бис.

Бөгүн Тываның бүгү чурттакчы чонун Россияның хамаарышпас чоруунуң Хүнүн таварыштыр байыр чедирип тур мен, Силер бүгүдеге быжыг кадыкшылды, аас-кежикти, чедимчелиг чаагай чорукту, күш-ажылчы чедиишкиннерни күзедим!

К. МОНГУШ,
Россия Федерациязының Президентизиниң Тыва Республикада бүрүн эргелиг төлээзи.

БЕРГЕ-ДАА БОЛ, ОРУУВУС ШЫН

Эртен Россияның Күрүне бот-догуннаашкынының чарлаан хүнү бүгү россияннарга улуг байырлал. Сес чыл бурунгаар кажан демократтыг Россия күрүнези тургустунуп турда, оваарымчалыг, баш бурунгаар санаашкыннарны кылып, чурттуң политиктиг амыдыралын бир өске угланыышкынныг кылдыр тургузуп, экономиканың үндезин чаартылгаларын быжыг төлевилелге үндезилеп, бодамчалыг чоруткан болзувусса, мындыг байдалга келбес турган бис. Ындыг-даа болза, политиктиг амыдыралда чаа чүүлдер амгы Россияда тургустунганын бөгүн байырлалда хүлээп көөрү чүүлдүг болур.

Күрүнениң бот догуннаашкынының чарлаанындан боттуг түңнелдерже чедиишкиннер, сайзыралче орук узун боор дээрзин чон билип эгелээн. Ол дээрге, политиктиг болгаш экономиктиг реформаларда тургустунуп келген чедимче чок чүүлдерниң, кижилерниң амыдырап чурттаарынга таарымча чок болуп турары-дыр.

Күрүне байырлалы — Хамаарышпас чоруктуң хүнүн россияннар сагыш-сеткил дүвүрели-биле уткуп турары хомуданчыг-дыр. Россия чер кырында эң-не хөй национальдыг күрүнелерниң бирээзи, ооң девискээринде чүс ажыг нацияның кижилери чурттап турар. Чечняга болган дайын, чоокта чаа Дагестанга болган таварылга, Кавказ республикаларында дүвүренчиг байдал хөй нацияның чоннуң эптиг-чөптүг чурттаарынга, экономиктиг харылзааларны тударынга багай салдарлыг болуп турары чугаа чок. Россияга бо онзагай хүн — демократтыг чаартылгаларның эгезин салган. Бот-догунаашкынны чарлаан бир чаа чүүл деп чүве кижилерге билдине берген. Ону чамдык субъектилерниң удуртукчулары боттарының эрге-ажыынга таарыштыр ажыглап, улуг политиканы көдүрүп, национализмниң бажын ковайтып, аас-дылдан, октуг-боолуг дайынга чедиргенин кым-даа утпаан. Чамдык политиктер күрүнениң бүдүн-бүрүн боорун безин тооп көрбейн, чаңгыс кижиниң чагырып дужаар системазынче дедир чүткүп турганы билдингирле болгай.

Россияның дээди удуртулгазы эрткен чылдарның частырыгларындан боттуг түңнелди үндүрүп, Россия Федерациязының составында — субъектилерниң хоойлу езугаар бүрүн эргелерин бадыткап удуртулга, эрге-хоойлу талазы-бөле харылаар айтырыгларны федералдыг төп-биле аңгылап хуваар деп турар. Ол дээрге, экономиктиг бот-тускайлаң чоруктуң кол ооргазы болур ужурлуг. Мооң мурнунда ышкаш бүгү-ле чүвени чаңгыс төптен удуртуп, дужаап турбас, бодунуң девискээринге амыдыралчы реформаны канчаар чорударын субъектилер боттары билзин дээни ол. Бо чылын Россия кончуг аар политиктиг болгаш экономиктиг кризисти чурттап эр-

(Эгези. Уланчызы 2-ги арында).

Кыска интервью

ДҮВҮРЭЭН ХЕРЭЭ ЧОК

Сөөлгү үеде республика, хоорай солуннарында Кызыл хоорай чагыргазының чаа соңгуткан даргазы А. Кашинниң «Тува ТВ» телеканалга кылган чугаазынга хамаарыштыр номчукчуларның сеткил дүвүрээн хөй-хөй чагаалары парлаттынгылаан. Бо айтырыг талазы-биле РФ-тиң Парлалга болгаш массалыг информация чепсектер талазы-биле хоойлужудулгазының чорудулгазынга контроль болгаш бүрүткелиниң Тыва девискээр эргелелиниң удуртукчузу Сергей Баирге бистиң корреспондентивис ужуражып, айтырыгларны салган.

— Сергей Алексеевич, силерниң девискээр эргелели Парлалга дугайында хоойлуну хажытканы дээш, «Тува ТВ» каналдың редакциязынга кылган сагындырыгны дедир кыйгыртып алган дээр. Оон чылдагааны чүдел?

— Хоойлу езугаар бистиң Эргелел «Тува ТВ» каналга сагындырыг бээр, хемчег алыр эрге чок боор турар. Чүге дизе, ук канал 1992 чылда Москвага, РФ-тиң Парлалга талазы-биле күрүне комитединге бүрүткелди эрткен. Ынчангаш «Тува ТВ» каналга хамаарыштыр бистиң Эргелелде эксперт чөвүлелиниң хуралының протоколун, эксперт түңнелдер бижиктин чоруткан соонда, чүгле ынчаан Москвадан ол редакцияга хемчег алырын көөр.

Кашинниң хоозун чугаалары-биле хамаарыштыр мындыг байдалга таваржы бергенивис болза, мен эмнелгеге чыткан үемде, Эргелелдиң кол специализи В. Чадамба «Тува ТВ» телеканалдың удуртукчуларынга тускай сагындырыгны чоруткаш, ону телеканалга хамаарышпас өске солуннарга парлаткан болган. А Москвада бистиң куратор даргаларывыс хостуг парлалганы камгалаар ужурлуг улус, ол редакцияны шын эвес буруудаткан-дыр силер деп, «ээлдек езу-биле» сагындырыг бергеннер.

— Силер моон мурнунда «Хостуг Тыва» улусчу фронтунуң удуртулгазынга хамааржып турган болгай силер. Тываның хамаатызы Сергей Баирниң «РЛДП-ниң планынга» хамаарылгазы кандыг ирги?

— Күрүне ажылдакчызының хүлээлгезин күүселдиң кирипкеш, «Хостуг Тываның» удуртулгазындан үнген кижи мен. Ынчалза-даа оон кежигүнү хевээр мен. Бөгүнгү «Хостуг Тыва» улусчу шимчээшкинниң экономиктиг программазын деткиир мен.

А Кашинниң хөй шуугаазыннарынче улуг кичээнгей салбас болза эки. Улуургак, аксы байбаң бо дээргиге хөй реклама берип турган херээ чок.

Ол ышкаш бистиң эргелел үстүнде ады кирген каналдың ажылдакчызы Надежда Тыртык-Караның (Слесарева) «Белоцарск ТВ» деп хууда телепрограммазын бүрүткээриниң дугайында билдириилгенин дедир чорудуп, хүлээп албаан. Ооң ады безин Россияның-даа, Тываның-даа национал политика талазы-биле концепцияларынга дүүшпейн турарын айыткан бис. Черле ынчаш, чамдык тыва кижилерниң РЛДП-ниң хүрээленинче кирип турарын кайгаар-дыр мен. Ол дээрге хамааты кижиниң бодунуң эргези дээрзи билдингир. Ынчалза-даа чүвениң сөөлүн бага бодап чоруур болза эки-дир ийин.

Шокар медээлер

ХҮЛЕР МЕДАЛЬДЫГ

Май 27—30 хүннеринде Швецияга спортчу ориентированиеге (уг-шиг тывары) делегейниң бирги чери дээш маргылдаа болуп эрткен. Аңаа 17 чурттардан ниитизи-биле 170 хире спортчу киришкен. Россияның 8 кижи составтыг шилиндек командазы бо маргылдаага ниити 4-кү черни алган.

Болуп эрткен маргылдаага хууда бирги чер дээш 16 километр хемчээлге Россияның эрткен чылгы чемпиону ТР-ниң Юстиция яамызының ажылдакчызы Шораан Ховалыг үшкү шаңналдыг черни ап, хүлер медальды чаалап алган.

Шораанга делегейниң хүлер медалын чаалап алырынга улуг деткимчени Күрспорткомитет (С. Ооржак), Юстиция яамызы (С. Күжүгет), Сүт-Хөл кожуун чагыргазы (П. Монгуш) Сүт-Хөл кожууннуң Суг-Аксы суму чагыргазы (К. Ооржак) болгаш төрелдери көргүскеннер.

АРГАДА АК БАШТЫГ АШАК ОЛУР

Күрүнениң арга-арыг ажыл-агый комитединиң сайгарылгаже саналдап киирген «Тыва Республиканың арга-арыгларын катап тургузарының болгаш камгалаарының дугайында» Хоойлунуң төлевилелин ТР-ниң Чазааның хуралынга чугаалажып көргеш, ниитизи-биле чүүлдүгзүнүп хүлээп ап, ону сайгарары база бадылаары-биле ТР-ниң Дээди Хуралынче киирген. Бир эвес чаа чыыштың депутаттары ук хоойлуну хүлээп алза, бистиң республика РФ-тиң өске субъектилери-биле бир дөмей арга-арыг ажыглалының, катап тургузарының болгаш камгалалының чурумун доктааткан боттуң тускай хооойжудулга актылыг болур.

ЭПИДЕМИЯ ШЫНАРЛЫГ

Барыын-Хемчик кожууңда туберкулез аарыының талазы-биле байдал эпидемия шынарлыг чедир дүшкүүрленген. Кожууннуң өкпе аарыынга удур эмнелгезинде ук халдавырга дээштиг ойтур шавыышкын, берип, ону ээчизинге чедир шинчилепкээр дег дериг-херекселдер чедишпес. Мындыг барымдааларны өөренип көргеш, ТР-ниң Чазаа кожууннуң чагырга черинге ук эмнелгее чымчак орун-дөжек дерин садып алырынга Барыын-Хемчиктиң эмнелге албан черлериниң акшаландырыышкынының күсели-биле 50 муң рубльди үндүрүп бээрин бодунуң доктаалы-биле доктааткан. Ол-ла доктаал-биле ТР-ниң Кадык камгалал яамызынга ук яамының төпчүттүнген чарыгдалдар чээлилериниң күсели-биле 510 муң рубльдиң рентген аппарадын садып бээрин дааскан.